یکی اصول

مختصر صرف ترکی

برنجی سنه

مؤلفی
مکتب بهرامی وقانطو مکتبی سابق معلملرندن

احمد راسم

ایکنجی طبعی

صاحب وناشری

کتابجی آراکل

بعض تصحیحات وعلاوات اجراسی ومعارف نظارت جلیله‌سنك
رخصتیله طبع اولنمشدر

استانبول

(ا. ماویان) شرکت مرتبیه مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سی نومرو ٥٢

١٣٠٦

شرکت مرتبیه مطبعه وکتبخانه‌سی — باب عالی جاده‌سنده
نومرو ٥٢

مختصر صرف ترکی

افاده

بر لسانی اوگرنمك ایچون آنك مجموعهٔ قواعدینه مراجعت ایتمك هر شخص ایچون ضروریدر. بناء علیه صرفك اهمیتی آشکار اولور.

لسانمزده، لسانمزی اوگرتمك ایچون یازلمش نیجه صرف کتابلری واردر. لکن بونلر چوجقلرك آکلایه‌جقلری وجهله یازلمیوب بلکه یازان ذاتك اقتدارینی حائز اولان ذوات طرفندن آکلاشیله‌جق وجهله تحریر ایدلمش اولدیغندن چوجقلرك بونلری آکلامق ایچون چکدکلری زحمت، صعوبت بالتجربه گورلمکده‌در. چوجقلر ایچون ساده یازمق، ساده تقریر ایتمك تحصیلك الك مهم، الك معتنا بر ماده‌سیدر.

بر قاچ سنه دوام ایدن خواجه‌لکمده بو اصوله اتباع

ایتدیگم ایچون پك زیاده فائده‌سنی گوردم. بناءً علیه صرف عثمانیمزی اوچ قسمه آییروب تدریجی بر صورتده تدریس ایتدم. برنجی سنه‌سی ایچون صرف ترکجه‌یه مخصوص اولان قواعد ایله بعض مواد تحریریه وتحلیل اصولنی قبول ایدوب ایکنجی واوچنجی سنه‌لر ایچون دخی بو قواعدی تفصیلاتی ایله برابر تحریر ایلدم. برنجیسنه صرف ترکی وایکنجیسنه معلم صرف واوچنجیسنه دخی تعلیم لسان عثمانی نامنی ویردم.

مطلوب، چوجقلرك استفاده سی اولمغله بو بابده برقاچ سوز دها سویلمسنی مناسب گوردم:

بعض مکاتبده لسان عثمانیمز تدریس ایدیلورکن یالکز محتویات کتاب ایله اکتفا اولنیور. مثلا ترکیب جمل، تحلیل کبی مواد مهمه‌یه رعایت ایدلمیور. عملیاتسز هیچ برعلم ذهنده تقرر ایده‌میه‌جگندن شاگردانده

اصول لسانه عدم وقوف بوندن نشأت ایلیور. بو حالده نظریاته ویریلن اهمیت قدر براهمیت ده عملیاتنه فدا ایدلملی که نتیجهٔ مأموله، وجوده گلسون.

مقری کوینده کائن مکتب بهرامی‌ده واخیراً قمانطو مکتبنده ویردیگم درسلر بو کتابلرك محتویاتیدر. ایکی اوچ سطر یازی یازه‌میان، حتی لسانی مادرزادی عثمانلیجه اولمیان اطفال بیله بو اصول ایله بش آلتی آی ظرفنده یگرمی، اوتوز سطرلق ماده‌لر یازمغه اقتدار کسب ایلیور. بوده تجارب عاجزانه‌مدندر.

تشکر اولنور که اکثر مکاتبمز عاجزلرینك بوفکرینی قبول ایده‌رك کتابك ایکنجی طبعنه موفقیت حاصل اولدی. بو کرّه برقاتدها اصلاح ایله برابر نواقصنی اکمال، زوائدینی طی ایلدم.

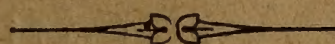
پادشاه ترقی آثار افندمز حضرتلرینك افکار ترقی

پرورانه‌لری سایه‌سنده ساحه پیرای ظهور اولان محصولات ترقیه‌میاننده بویله براصوللك دخی گورونمسی، محضا فیض توجهاتلریدر .

همّمات سنیه‌لری، ملك وملتك اصلاح وترفیهنه مصروف اولدیغندن بو گون خیره ساز عیون اولمغه باشلایان ترقیمز بو شهریار اقدسك سایه‌سنده‌در .

کتابجیلرمزك مغبوطی اولان عراكل افندینك اوته‌دنبرو مشهود چشم افتخارم اولان غیرت وهمتی بو بابده کتابك برقاتدها انتظامنی موجب اولدی . هو الله المستعان .

احمد راسم

مختصر صرف ترکی

برنجی سنه

١ — عثمانلیجه‌ده قاچ حرف واردر ؟

— عثمانلیجه‌ده اوتوز درت حرف واردر، که آنلرده :

ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س
ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك گ ڭ ل م
ن و ه ی .

٢ — بو حرفلر قاچ درلودر ؟

— ایکی درلودر . بر درلوسی کندندن اوّلکی وصکره‌کی
حرفلره بیتیشر :

ب پ ت ث ج چ ح خ س ش ص ض ط ظ ع
غ ف ق ك گ ڭ ل م ن ه ی

— بر درلوسی‌ده یالکز کندندن اوّلکی حرفلره بیتیشر :

ا د ذ ر ز ژ و

٣ — حروف املا هانکیلریدر ؟

— { ا و ه ى } حرفلریدر .

٤ — بو حرفلردن (ا) حرفى، بر حرفك اوّلنه كليرسه اوستون كبى اوقونور . ال، ار، اش كبى . بعضاً اسره كبى او-قونور : استانبول، اشتيپ كبى . بعضاً اوتره كبى اوقونور : اسكدار، اسكوب كبى .

— ياخود اوزرينه بر (آ) مد اشارتى قونمه‌رق (آ) صورتنده اوقونور . آل، آى، آق، آج كبى .

٤ — اگر بر حرفك آخرينه كليرسه او حرفى يوقارويه حكر . بال، قال، صال، دال كبى .

٥ — (و) حرفى، آخرينه كلديكى حرفى درت درلو اوقودر :

(١) گوز، سوز، ديديكمزده ويرديكمز حركه كبى

(٢) اوق، يول ديديكمزده ويرديكمز حركه كبى

(٣) اوج، يوز ديديكمزده ويرديكمز حركه كبى

(٤) طوز، بوز ديديكمزده ويرديكمز حركه كبى

٦ — (ه) حرفى، آخرينه كلديكى حرفى اكثريا اوستون ايله اوقودر : باغچه، بوغچه، لهجه، درجه كبى

٧ — (ى) حرفى، دخى آخرينه كلديكى حرفى اكثريا اسره ايله اوقودر :

یالی، چیلك، خالی، ییل گبی

ع

٨ — کلمه نه‌در ؟

— کندیسندن بر معنا آگلاشیلان شیدر . گوز، سوز، سیاه، گلمك گبی .

برنجی باب

اسم

٩ — اسم نیه دیرلر ؟

اسم، گوزه گورینن ویاخود گورنمیوبده خاطره گلن بر انسانی، بر حیوانی، بر شیئی بیلدیرمك ایچون قوللانیلان کلمه‌در .

---

١ — تمرین

آشاغیده‌کی حیوان اسملرندن ارکك وقادین اسملرینی تفریق ایتملیدر :

احمد (ارکك اسمی) عمر (ارکك اسمی)

محمد « اسمی طاووق « اسمی

۱۰ — اسملر قاچ درلودر ؟

— اسملر ایکی درلودر . بری اسم خاصدر ٠ دیگری اسم جنسدر .

۱۱ — اسم خاص نیه دیرلر ؟

آت	(حیوان	اسمی)	طاوشان	(حیوان	اسمی)
قویون	«	اسمی	علی	»	اسمی
حسین	»	اسمی	کچی	»	اسمی
فاطمه	«	اسمی	امین	»	اسمی
کدی	«	اسمی	فاره	»	اسمی
کوپك	»	اسمی	آری	»	اسمی

۲ — تمرین

حیوان وانسان اسملرینی اشیا اسملرندن تفریق ایتملیدر :

طاهر	(ارکك	اسمی)	یتاق	(اشیا	اسمی)
سلیمان	»	»	ایپ	»	»
شبك	«	»	کمال	»	»
قوربغه	»	»	طوپاج	»	»
ماصه	»	»	عربه	»	»
لامبه	»	»	اینك	»	»
او	»	»	حقه	»	»
قدری	«	»	قپلان	»	»

۳ — مواد تحریریه

یازی ایله جواب ویرك :

مکتبده اك بیوك کیمدر ؟ — بر انسانك ایکی قرداشی اولسه بیوکنه

— بللی بر انسان ویا حیوان ویا بر شی ایچون سویلنوب بشقه انسان ویا حیوان ویا بر شیئه سویلنمین اسمدر .
آدم، حوّا، استانبول، غلطه کبی .

نه دینیر، کوچکنه نه دینیر ؟ — فقیر کیمدر؟ — اییلك ایتمك ایسیدر، فنامیدر ؟ — خاله کیمدر ؟ — تیزه کیمدر ؟ — طابی کیمدر ؟

٤ — مواد شفاهیه

آغزدن جواب ویرك :
کاغد نه ایچون قوللانیلور ؟ — کتاب نه‌یه یارار ؟ — قلم نه‌یه یارار ؟ — قورشون قلمله بیاغی قلم آراسنده نه فرق واردر ؟ — بیلدیککز شهرلری سویلیك .

٥ — تمرین

عثمان — اسم خاصدر . زیرا عثمان دیه یالکز سویلدیکمز آدمه دینیر.
زهرا — اسم خاصدر . زیرا زهرا دیه یالکز سویلدیکمز قادینه دینیر.
حسین — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . . .
عمر — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . . .
فاطمه — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . . .

٦ — مواد تحریریه

یوزده‌کی اعضایی صایك . — الی تعریف ایدك . — دکز نه‌در ؟ کمی نه‌در ؟ — قپودان کیمدر ؟

۱۲ — اسم جنس نیه دیرلر ؟

— اسم جنس دیه بر جنسدن اولان شیلرك هر بر دانه‌سنه سویلنیله بیلن اسمه دیرلر :

انسان، آت، اوطه گبی .

۷ — تمرین

مملکت، شهر، کوی، قصبه، ایرماق، دکز اسملری اسم خاصدر .

آناطولی — مملکت اسمی . اسم خاصدر . زیرا آناطولی دیه یالکز او مملکته دینیر .

بروسه — شهر اسمی . اسم خاصدر . چونکه بروسه دیه یالکز او شهره دینیر .

ادرنه — . . اسمی . اسم . . . چونکه . . .

قزل ایرماق — . . اسمی . اسم . . . چونکه . . .

آیدین — . . اسمی . . اسم . . چونکه . .

ازمیر — . . اسمی اسم . . چونکه . . .

مکه — . . اسمی . اسم . . چونکه . .

آق دکز — . . اسمی . اسم . . چونکه . .

طونه — . . اسمی . اسم . . چونکه .

آماسیه — . . اسمی . اسم . . . چونکه . . .

۸ — تمرین

قواق — آغاج اسمی . اسم جنس . زیرا قواق آغاجی دیدیکمز وقت آنك هر بر دانه‌سنه سویلنیله بیلیر .

کراز — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .

١٣ — اسملر صایجه قاچ درلودر ؟

— اسملر صایجه ایکی درلو اولوب برنجی درلوسنده (مفرد)، ایکنجی درلوسنده جمع اولورلر .

١٤ — مفرد نیه دیرلر ؟

شفتالی — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
چام — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
اریك — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
اوزوم — . . اسمی . . اسم . . زیرا . . .
اینجیر — . . اسمی . . اسم . . زیرا . .

٩ — مواد تحریریه

کتاب نه‌در ؟ — مرکب نه‌در ؟ — کاغد نه‌در ؟ — قلم نه‌در ؟ مکتب نه‌در ؟ — خواجه کیمدر ؟

١٠ — تمرین

اویونجاق و آلت اسملری اسم جنسدر . اویونجاقلردن آلتلری تفریق ایدك :

دستره — آلت اسمی . اسم جنس . زیرا هر بر دانه‌سنه سویلنیله بیلیر
طوپاچ — . . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
چکیچ — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
اکه — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .
طوپ — . . اسمی . اسم . . . زیرا . . .

— اگر بر اسم یالکز برشخصی، یالکز برشیئی بیان ایدرسه او اسم مفرددر . آدم، کتاب، قلم کبی.

١٥ — جمع نیه دیرلر ؟

— بردن زیاده اولور ایسه او اسم جمعدر : کتابلر کاغدلر کبی.

١١ — تمرین

اسم جنس واسم خاصلری آییرملی .

کتاب — کلیسا — کاغد — ماصه — شوکت — مرکب — حسین — سلانیك — ادرنه — مکه — صو — قومشو — شیشه — میدان — جدول — سلیم — ذهنی — قلم — الله — حقه — علی — زکریا — راشد — پنجره — بکر

١٢ — مواد شفاهیه

بابا کیمدر ؟ — قرداش کیمدر ؟ — اوغل کیمدر ؟ — کوی نه‌در؟ اسم نه‌در ؟

١٣ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملر مفردمیدر . دگلمیدر ؟

اتمك — مفرددر . زیرا بر اتمکدن بحث اولنیور .

قصاب — » » » » »

عسکر — » » » » » .

١٦ — بر اسمى جمع ايتمك ايچون نه ياپمليدر ؟

— بر اسمى جمع ايتمك ايچون او اسمك صوڭنه (لر) كتورمليدر .

جمع	مفرد
كتابلر	كتاب
قلملر	قلم
كاغدلر	كاغد

آغاج : مفرددر . زيرا بر اتمكدن بحث اولنيور .
كدى » » » » »
كوپك » » » » »
منكشه » » » » »

١٤ — سئواللر

يازى ايله جواب ويرڭ :

نه وقت قار ياغار ؟ — نه وقت شمشك چاقار ؟ — يازين هانكى يمشلر اولور ؟ — قيشين هانكى سبزه‌لر چيقار ؟ — جلد نه‌در ؟

١٥ — مواد شفاهيه

براوك ايچنده نه‌لر بولنورسه سويليڭ ؟ — يازى يازمق ايچون نه‌لره محتاجز ؟

۱۷ — اسملر قاچ حال اوزره بولنور ؟

— اسملر یدی حال اوزره بولنور :

۱۸ — برنجیسی نه‌در ؟

— مجرّددر . بر اسم باشلی باشنه اولورسه او اسم مجرّددر.

طاغ، باغ، یاغ، بال، شکرلر، الما کبی .

۱۶ — تمرین

بو اسملری جمع ایتملی :

بالق، یاغمور، پنجره، اودون، قار، قپو، اویون، چشمه، اوطه، قویون، سوز، مناره. کوز، قارغه، نصیحت، باجاق، پرنج، طوپراق، یوز، کمی، بغدای، دولاب، لاله، ترلا، جامع .

۱۷ — تمرین

مفردلری جمع، جمعلری مفرد ایتملی :

پادشاهلر، بك، قادینلر، قملر، عسکر، بر کاغد، قویونلر، بر قوزی، سوری، اوطه‌لر، یوللر، صمان، طوپراقلر، بر ارقداش، اینکلر، برقلب، لامبه‌لر، قپولر، بر رنك، کوکلر .

۱۸ — مواد تحریریه

شاکردان یازی ایله جواب ویره‌جك .

خسته کیمدر ؟ — حکیم کیمدر ؟ — علاج نه‌در ؟ — اجزاجی کیمدر ؟ — جام نه‌در ؟ — اوطه نه‌در ؟ — دولاب نه‌در ؟

۱۹ — ایکنجیسی نه‌در ؟

— مفعول به‌در . بر اسمك آخرینه بر (ی) علاوه اولنورسه او اسم، مفعول به اولور :

طاغی، باغی، یاغی، بالی، شکری گبی .

۱۹ — تمرین

جوز — مجرددر : زیرا باشلی باشنه بولنیور .

فندق » » » »

آرمود » » » »

اوزوم » » » »

کراز » » » »

او » » » »

چایر » » » »

یر » » » »

۲۰ — فعل

کلمك : کلدم، کلدك، کلدی، کلدك، کلدیکز، کلدیلر،

سومك : سودم .. ..

اولمك : اولدم .. ..

دوکمك : دوکدم .. ..

یوقاروکی فعللره مناسب برر جمله یاپك . مثـلا بن شمدی کلدم . بن بو کتابی سودم .

۲۰ — اگر مفعـول به اوله‌جق اسمك آخرنده حروف املا اولان (ا و ه ی) حرفلرندن بری وار ایسه بر (ی) دها زیاده قلنور :

یالی : یالی‌یی   اوطه : اوطه‌یی
قیا : قیایی   قپو : قپویی گبی

۲۱ — اگر مفعـول به اوله‌جق اسمك آخرنده (ق) وار ایسه غینه تبدیل اولنور :

قاشیق : قاشیغی   طاووق : طاووغی

---

۲۱ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملر مفعول به یاپیله‌جقدر :

مکتب، درس، مرکب، کتـاب. قلم، کاغد، جدول، پرکار، دولاب، نماز، مشق، دفتر، سود، چیچك، کل، حیوان، آرسلان، قپلان، قویون، دمیر، آتش، قوش، قول، کردن، طاش، ال .

۲۲ — تمرین

بو اسملر دخی مفعول به یاپیله‌جقدر :

پاشا، لالا، بابا، آنا، دریا، بویا، مجموعه، بچه، عربه، شیشه، ماصه، کیسـه، حاولو، چارشو، تپسی، تلکی، کچی، اردو، دری، سینی، کمی، چیبوی، دستی، قورقو .

٢٢ — اگر مفعـول به اوله‌جق اسمك آخرنده (ك) وار ایسه (گ) ه تبدیل اولنور :

اوردك : اوردگی دودوك : دودوگی

٢٣ — اوچنجیسی نه‌در ؟

— مفعول الیـه‌در . بر اسمی مفعول الیـه یاپمق ایچون او اسمك آخرینه بر (ه) گتورملیدر :

(او) اوه، (دمیر) دمیره، (طوز) طوزه، (یوز) یوزه گبی.

---

٢٣ — تمرین

آشاغیده‌كی اسملر مفعول به یاپیله‌جقدر :

قولاق، باجاق، دیرك، چوجق، اوشاق، آیاق، پارمق، یتاق، كیلك، سوقاق، اریك، قپاق، سلوك، یناق، شقاق، قاشیق، فندق، طباق، بچاق، اوغلاق، چلیك، كوتوك، صوغوق، ایپك، ایپلیك، امبیك .

٢٤ — تمرین

بو مثاللرده یاکلشلری بوللی ونقطه‌لی یرلره نه لازم ایسـه یازملی :

لالا . . كوردم — هند طاووقی سـورمیسك — آیاق قیرلمش . — آنا . . بابا . . . سوملی — شیشه . . . قیردم — عربه . . . قوشملی — كیسه ... ییرتدم — بچاقی آتمه — یتاقی قالدیردم — فندقی یدكی ؟ — بال قباقی نره‌ده ؟ — دریا . . كوردكی ؟ — كچه . . .

٢٤ — اگر مفعول الیه اوله‌جق اسمڭ آخرنده حروف املا اولان (ا و ه ی) حرفلرندن بری بولنورسه بر (ی) دها زیاده قلنور :

اوطه، اوطه‌یه، قیو، قیویه، یالی، یالی‌یه، بابا، بابایه گبی .

٢٥ — اگر مفعول الیه اوله‌جق اسمڭ آخرنده (ق) وار ایسه غینه تبدیل اولنور :

(یتاق) یتاغه، (بارداق) بارداغه گبی .

— اگر مفعول الیه اوله‌جق اسمڭ آخرنده (ك) وار ایسه (گ) ه تبدیل اولنور :

اوردك : اوردگه دودوك : دودوگه گبی

نه‌یاپدڭ؟ — یاقی . . . آچدم — قاشیقی آتدم — دری . . یوزدم — چارشو . . کزدم — چوجقی کزدیردم — دستی . . کتور — دیرك . . قیردم — الك . . آصدم — چلیك . . صولادم — مکیك . . قوپاردم — اریك . . یوتدم — کوپك . . . صالیویردم .

٢٥ — تمرین

بو اسملر مفعول الیه یاپیله‌جقدر :

آنختار، طوان، بوز، قار، هوان، مانغال، بولوط، بورون، کونش، باش، کبریت، یاش، آی، کوك، افق، دال، آغاج، چن، کمند، چاغلیان، سلسبیل، صرتلان، فیل، میمون، کوپك .

٢٦ — دردنجیسی نه‌در ؟

— مفعول فیه‌در . بر اسمی مفعول فیه یاپمق ایچون اواسمك آخرینه بر (ده) گتیرملیدر :

باغده، اکلنجه‌ده، پازارده، قوناقده گبی .

٢٧ — بشنجیسی نه‌در ؟

— مفعول عنه‌در . بر اسمی مفعول عنه یاپمق ایچون آخرینه بر (دن) گتورملیدر :

اودن، قوناقدن، بوغازدن، کویدن گبی .

---

٢٦ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملر مفعول الیه یاپیله‌جقدر :

حقه، طابله، فیچی، طوربه، پاشا، قباء عربه، اسکمله، دستی، مجموعه، چارشو، حاولو، صرچه، چیوی، یومورطه، لاحنه، صلاطه، خواجه، کولکه، صراحی، سرچه، فرچه .

٢٧ — تمرین ١

آشاغیده‌کی اسملری مفعول الیه یاپملیدر .

طباق، قولاق، قوروق، طباق، سوقاق، اولوق، قپاق، پارمق، صولوق، قباق، طاووق، اویوق، بالق، شیاق، قالپاق، صاچاق، اشك، کوپك، الك، دیرك، قلیق، چلیك، قاشیق، اریك، قاتیق، مکیك .

۲۸ — آلتنجیسی نه‌در ؟

— اضافتدر . اضافت، بر اسمی دیگر بر اسمه باغلامق وبوندن بر معنا چیقارمقدر .

احمدك فسی، حسینك کلاهی، اوك طامی کبی .

۲۸ — تمرین

آشاغیده‌کی یاکلشلری بوللی ونقطه‌لی یرلره نه لازم ایسه قویملی :

یالی ... کیتدم — آیله قالقدم — سوقاقه چیقدم — کولکه کل — قالپاقه باق — هوا ... اوچدی — خواجه . . اطاعت آیت — باغچه . . چیقدم — طاووقه طاش آتمه — قرمزی بالقه بم ویر — طباقه قویده کتیر — آشاغی . . ایندی — قبو . . دوشرسك — قیبی . . صوقولمه — آچیقه کل — چارشو . . کیتدکمی؟ فیچی . . نه قویدك؟ — کیك . . اوردم — — الك . . قویدم — دیزك . . میخلادم — چلیك . . قازدم .

۲۹ — تمرین

بونلری مفعول فیه یاپملیدر :

طاش، قلم، حقه، جوز، فندق، اوزوم، صلاطه، طابله، توتون، پاشا، دیوار، کولکه، دکز، قیا، فنجان، صباح، فیچی، شهر، کوز، سوز، طاووق، یمورطه، قادین، ارکك، ترلك، لکن، چاشیر، بچاق، طوربه، صراخی، عقل، سوقاق، قوش، چیبوی، چکردك، فشنك، باجاق، لاحنه، رسم، اسم، دیز، چامور، یول .

۲۹ — اضافتده قاچ طرف واردر ؟

— اضافتده ایکی طرف واردر . بری مضاف الیه‌در . بری مضافدر .

احمدڭ فسی دیدیگمزده احمد مضاف الیه، فسی مضاف، (ڭ) ده ادات اضافتدر .

---

۳۰ — تمرین

آشاغیده‌کی نقطه‌لی یرلره لازمگلن حرفلری قویڭز :

مکتب . . . چالشملی — او . . . اوصلی طورملی — هر یر . . . معرفت بکر — کتاب . . . فائده واردر — یول . . . چامور وار — سن . . . نه وار — بن . . . یازی وار — سز . . . قلم وارمی ؟ خیر، بز . . . قلم یوق — بو او . . . کیم وار ؟ — مکتب . . . کچن زمان یو شی دکلدر — عالم . . . معرفت قدر ایی شی یوقدر .

۳۱ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملری مفعول عنه یاپڭیدر :

نماز، مجموعه، کتاب، طاش، یمك، چوربا، قانون، کوکرجین، کوستبك، سرچه، فرچه، سپورکه، الما، ات، یتاق، قارپوز، عربه، قولاق، بابا، آنا، قرداش، همشیره، طایی، خاله، خروس. طاوشان، کوپك، شیشه، اکین، دستی، قیون، اینك، قوزی، اسکمله، قوندیره، اوجاق، اورمان، اتمك، قویو، چشمه، ساعت، پنجه، کوملك، یلك، چیچك، توی، کلید، شفتالی، شمعدان .

٣٠ — اضافتده قاعده نه‌در ؟

— بر اسمی دیگر اسمه اضافت ایتمك ایچون مضاف الیه اولان اسمك آخرینه بر (ك) ومضاف اوله‌جق اسمك آخرینه‌ده بری (ی) گتوریلور :

احمدك فسی گبی .

---

٣٢ — تمرین

شاگردان آشاغیده‌کی جمله‌لرده احوال اسمدن بشنی بولوب نه اولدقلرینی برر برر یازه‌جق ویا سویلیه‌جکلردر :

مکتبده درس اوقونور . برکون درسه چالشمیان جزا کورر . درسدن قاچمق ایی دکلدر . مکتبك ایچنده اوصلو طورمق لازمدر . خواجه‌یه اطاعت، مکتبه دوام شرطدر . برچوجق کونده قاچ دفعه درسه باقار . کونلر کچیور، بز درسه چالشیورز . انسانلره لازم اولان ادبدر . دنیاده ادب ایله یشانیلور . باغچه‌نك چیچکلری صولیور . ایلك بهارده ینه آچیلور . هوادن قار یاغیور . کوکده کونشی کوریرم . طوپراقده نه‌لر واردر ؟ دکزده بالق یوزر، هواده قوش اوچار . قوشلردن سرچه‌یی بلبلی، قناریه‌یی، اسپنوزی پك سورم .

٣٣ — تمرین

شاگردان آشاغیده‌کی جمله‌لرده اسمه دائر نه‌قدر قاعده کچمش ایسه برر برر گوستره‌جکلردر :

درسلری اوکرنمك ایچون کتابلره ایی باقمق لازمدر . کشی رفیقندن

٣١ — اگر مضاف الیه ومضافك آخرنده حروف املا دینلان (ا و ه ی) حرفلرندن بری وار ایسه مضاف الیهه (ڭ) دن اول بر (ن) ومضافه (ی) دن اول بر (س) زیاده قلنور :

باغچه‌نك قپوسی گبی .

٣٢ — مضاف الیه ومضافك آخرنده (ق) وار ایسه غینه تبدیل اولنور :

طاووغك سسی . قومشونك طاووغی گبی .

آزار . اوزوم اوزومه باقه باقه قارارير . عمله چاليش . قلمی یونتمق ایچون چاقی ایسترم . هر کتابده بر فائده واردر . دنیاده تربیه‌دن ایی شی یوقدر . کاغدلر پاچاوره‌لردن یاپیلور . چیچکلردن کلی، منکشه‌یی، میوه‌لردن آرمودی، المایی سورم . استانبولده بیوك جامعلر، مکتبلر، مدرسه‌لر واردر . دره‌دن، نهردن طاتلی صولر آقار . اورمانلردهییرتیجی حیوانلر بولنور . کویلر، شهرلردن پك کوچکدر .

٣٤ — مواد تحریریه

جامع نه‌در ؟ — دکزده‌کی حیوانلری صایك ؟ — ییرتیجی حیوانلر هانکیلریدر ؟ — اولرده بولنان حیوانلر هانکیلریدر ؟

٣٥ — مواد شفاهیه

باباڭزه قارشی وظیفه‌ڭز نه‌در ؟ — خواجه‌ڭزه قارشو وظیفه‌ڭز نه‌در ؟ وطنه قارشی وظیفه‌ڭز نه‌در ؟

(بو ماده‌لرده خواجه‌لرك معاونتی مطلقدر) .

٣٣ — گرك مضاف اليه وگرك مضاف اوله‌جق اسملرك صوکنده (ك) حرفی اولورسه اضافت اولورکن (گ)ه تبدیل اولنور : اوردگك یمورطه‌سی
کوپگك قویروغی گبی .

٣٤ — اضافت قاچ درلودر ؟

— اضافت ایکی درلودر . بری اضافت لامیه‌در . دیگری اضافت بیانیه‌در .

٣٦ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملری بربرینه اضافت ایتملی واضافت ایتدکدن صکره هانکیسنك مضاف ومضاف اليه اولدیغنی گوسترملی :

(توتون، دومان) (فس، پوسکول) (احمد، قلم) (واپور، دودوك) (ساعت، کوستك) (قومشو، قاز) (او، مردیون) (کوپك، آغز) (حسین، دیش) (فیل، خرطوم) (صوغان، زار) (بقال، قاز) (بك، کرم) (پادشاه، عنایت) (مدیر، دکنك) (صنف، دفتر) (مبصر، کلام) (کتاب، اسم) (جامع، دیوار) .

٣٧ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملری بربرینه اضافت ایتملیدر :

(دکز قیپی) (اوطه دیوار) (او دیوار) (او قپو) (مکتب خواجه) (خانه حولی) (کتاب صحیفه) باغچه میوه) (پاشا کورك) (دوه تویی)

۳۵ — اضافت لامیه نیه‌دیرلر ؟

— اضافت لامیه، مالك اولمقلق و برشیئ دیگر شیئه منسوب قیلمقلق ایچون یاپیلان اضافتدر .

احمدك فسی مثالنده احمدك فسه مالك اولدیغی ویاخود فسك احمدك اولدیغی وباغچه‌نك قپوسی دیدیگمزده قپونك باغچه‌یه منسوب اولدیغی آکلاشیلیر .

— بعضاً ادات اضافت اولان (ك) قالدیریلور . محله بکجیسی، کوی امامی، چماشیر اوطه‌سی کبی .

(قومشو قاز) (عشاق خالی) (کوتاهیه چوملك) (اوردك یمورطه) (جامع مناره) (اسکمله اورتی) (سینی اورته) .

۳۸ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملری بربرلرینه اضافت ایتملیدر .

(جوز قبوق) (دوه آیاق) (او صاچاق) (بك اوشاق) (بالق پول) . (صو کلمه‌سنك مضاف الیهی صویك کلیر) (صو اولوق) (محمد طباق) (صحن قپاق) (چشمه یالاق) (کوپك قویروق) (اشك قولاق) (عمر قوشاق) (قلب آداق) (مصر صیجاق) (انسان یناق) .

۳۹ — تمرین

آشاغیده‌کی اضافتلرك هانکی اضافتلردن اولدقلرینی کوسترملیدر :

احمدك کلاهی، صوجینك واریلی، چنار آغاجی، خورخور چشمه‌سی،

۳٦ — اضافت بیانیه نیه دیرلر ؟

— مضاف الیه مضافك نوع وجنسنی بیلدیررسه او اضافته اضافت بیانیه دیرلر :

الما اغاجی دیدیگمزده، الما ، اغاجك نوعنی بیان ایتدیگندن بو اضافت بیانیه‌در .

۳۷ — بعضاً اضافت بیانیه‌ده مضافه (ی) گلمز : آلتون کوپه، گوموش یوزك، دمیر چکیچ، تخته بناء باقر قاب، توی دوشك، طاش کوپ گبی .

آقسرای مکتبی، شکرك طادی، مومك شعله‌سی، قاره قولاق صویی، اللهك امری، دنیانك حالی، کمر آلتی، معدن اوجاغی، زنکینك کوکلی اولنجیه‌دك فقیرك جانی چیقار، بال قباغی، باغ قپانی، کوز نوری، قلمك اوجی، کراز فدانی، بقله ایچی، حابلك قاشی، فصولیه دانه‌سی، آقچه آرمودی، فنارك مومی، طوپچی آلایی، سواری فرقه‌سی ، قارپوز قبوغی، هندك پاره‌سی، قپو رزه‌سی، ترزینك چراغی، تنجره قپاغی، سوقاغك چاموری، محله امامی، کتابك قابی، صلاطه تخمی .

٤٠ — تمرین

آشاغی جمله‌لرده اسمه دائر نه قدر قاعده کچمش ایسه برر برر وقاعده‌لری‌ده صایه‌رق سویلملی :

اولوم، اللهك امریدر — بو بناء تخته بنادر — باقر قاب، دائما قالایلی طورملیدر — آلتون یوزك، کموش کوپه قادینلره مخصوص‌سوسدر — شو چلیك چکیچ قاچ غروشه ؟ — جام طولابه، یمش صاقلاملی —

مبهمات

۳۸ — مبهمات نیه دیرلر ؟

مبهمات، بللی ایتمیه‌رك بر شخص ویاخود بر شیئی بیان ایدن اسملردر. آنلرده، کندی، کیم، نه، قاچ، خیلی، هانگی کلمه‌لریدر.

کندی یاپدی ؟ کندی بولدی .

کیم گلدی ؟ کیم اولورسه اولسون

نه اولدی ؟ نه یاپدیگز .

قاچ کشی ایدیگز ؟ خیلی چالشدی

هانکی کتاب . هانکی آدم

طاش تکنه‌لر محله‌سنه کیتدکمی ؟ — مرکب حقه‌سنی دوردی ؟ — دمیر قلم ایله ایی یازیلور . قورشون قلم ایله یازلماز — بزم اوك قپوسی دمیردندر — دمیر بولنده کزمامللی — آلتون کمر قوشانمق ایمی ؟ — بوچوجغك پاره‌سی قالمامش .

٤١ — تمرین

آشاغی مثالده‌کی مبهماتی شاکردان گوستره‌جکدر :

کیمك نه‌سیدر؟ بو خبری کیم سویلدی ؟ قاچ کوندن بری بوراده‌سك؟ خیلی اولیور ! هانکی جنس قماشی استرسك ؟ ساعت قاچ ؟ نه بیله‌یم . او قدر معلوماتك یوقمی ؟ شو قدر سنه‌دز سنکله کوریشیورز . بوماده

۳۹ — اوقدر، بو قدر، شو قدر، کلمه‌لری دخی مبهماتدندر.
او قدر بیلمم. بو قدر یاپه‌بیلدم. شو قدر کشی کبی.
بونلرك آلتی حالی بروجه آتیدر :

مضاف الیه	مفعول عنه	مفعول فیه	مفعول الیه	مفعول به	مجرد
کندینك	کندندن	کندنده	کندینه	کندینی	کندی
کندیلرینك	کندیلرتدن	کندیلرنده	کندیلرینه	کندیلری	کندیلر
نه‌نك	نه‌دن	نه‌ده	نه‌یه [۱]	نه‌یی	نه
نه‌لرك	نه‌لردن	نه‌لرده	نه‌لره	نه‌لری	نه‌لر
کیمك	کیمدن	کیمده	کیمه	کیمی	کیم
کیملرك	کیملردن	کیملرده	کیملره	کیملری	کیملر
قاچك	قاچدن	قاچده	قاچه	قاچی	قاچ[۲]

حقنده کیمی یالان، کیمی صحیح دیبور. نه معلوماتکز وار ؟ بوقدر تنبللك اولمز. قاچ کوندر خسته‌سکز ؟

٤٢ — تمرین

آشاغیده‌کی صفرلی یرلره شاکردان لازم کلن مبهماتی وضع ایده‌جکدر :

. . ایشیدیورم . بر کون . . ساعتدر . شو آلتون یوزوکی . . آلدیکز . - زمان کلدیکز ؟ استانبولده . . ملیون نفوس وار ؟ . . اولورمی‌یا ؟ . . یول‌یوریدك . . . کویدن کلیورسکز؟ . . احبابلق ایتدك. هر کون . . ساعت چالیشیرسکز؟ . . ایستدم . . کوردم. . . زماندر

[۱] نیه‌ده یازیلیر .
[۲] جمعی بوقدر .

اسم اشارت

٤٠ — اسم اشارت نه در؟

اسم اشارت کندیسیله بر شیئه اشارت اولنان کلمه‌لردر. اسم اشارتلر: بو، شو، او، در.

بو یقین ایچون قوللانیلور. بو کتاب گبی.

شو، براز اوزاق ایچون قوللانیلور. شو کتاب گبی.

او، اوزاق ایچون قوللانیلور. او کتاب گبی.

٤١ — بر یره اشارت اولنمق ایستنیلیرسه بورا، شورا، اورا، قوللانیلور.

بوراسی اعلا، شوراسی بایر، اوراسی طاغ گبی.

٤٢ — بر شیئك حالنه اشارت ایچون دخی بویله، شویله، اویله قوللانیلور:

سزی کوره‌میورم . . اونوتمق اولورمی؟ مکتبده . . وار؟ بو قماش . . صاتلدی. بو ایشه . . واقف دکلم . . . آدم سویلدی؟ بو پاره . . جنس پاره؟ . . جنس اولورسه اولسون . . کلدی؟ . . دوشدی . . آغلادی، بزه . . ؟ . . . آکلادیکز؟

٤٣ — مواد تحریریه

حضرت محمد، کیمدر؟ — مکه نصل شهردر؟ — یلکنلی کمی نه‌در؟ — اتمك نصل یاپیلور؟ — ترلالرده چیقان نباتاتی صایك.

بویله گوزل . شـویله آدم نه‌ایچون سفیل اولور ؟ اویله مالی کیم آلماز گبی .

بونلرك آلتی حالی بروجه آتیدر :

مجرد	مفعول‌به	مفعول‌الیه	مفعول‌فیه	مفعول‌عنه	مضاف الیه
بو	بونی	بوکا	بونده	بوندن	بونك
او	اونی	اکا	اونده	اوندن	اونك
شو	شونی	شوکا	شونده	شوندن	شونك
اورا	اورایی	اورایه	اوراده	اورادن	اورانك
بورا	بورایی	بورایه	بوراده	بورادن	بورانك
شورا	شورایی	شورایه	شوراده	شورادن	شورانك

(اخطار) — بو، شو، او بر اسم جنسـك اولنه کلیرسـه او اسم اسم خاص مقامنه کچر، بو مملکت، او آدم، شو کوی کبی .

---

٤٤ — مواد شفاهیه

اوصلی چوجق نصلدر ؟ — یاراماز چوجق نصلدر ؟ — چالشقان کیمدر ؟ — تنبل کیمدر ؟

٤٥ — تمرین

آشاغیده‌کی اسم اشارتلری بوللی :

بو کتابده نه وار ؟ بویله ایشلرده براز بیوکلره طانیشملی . بن اویله دیدم ایسه‌ده قبول ایتمدی . بوراسی اسـتانبولدر . بو شهرده قاچ خانه وار ؟ اویله آرقداشلر واردرکه انسانی باشدن چیقاررلر . شـوراده‌کی فقیره صدقه ویر . فقیرلره یاردیم ایتمك بویله اولور . ادرنه بورایه قاچ

صفت

٤٣ — صفت نیه دیرلر ؟

بر اسمك نصل اولدیغنی ونه حالده بولندیغنی بیلدیرمك ایچون او اسمك یاننه گتوریلن کلمه‌یه صفت دیرلر .

گوزل آدم، یاراماز چوجق، ماوی کاغد، یورغون حیوان، دیدیکمز وقت (گوزل ، یاراماز ، ماوی ، یورغون) او اسملرك

ساعتدر ؟ اورایه‌می کیتدی ؟ خیر شـورایه کیتدی . او او بو اودن کوزلدر . شویله سویله . شونك اوینی بوله‌لم . آنك اوی شـورادەدر . شونلری کوره‌بیلسه‌ك . شورالری نقدر کوزل . بوراده نه‌وار ؟ بو آدمك اوی وار . شوکا سویله . بوکا بیك دفعه سویلدم . شونك پاره‌سنی ویر . شونلرك نه‌سی وار ؟ بوکا سوز کاراتمیور .

٤٦ — تمرین

شاکردان صفرلی یرلرده لازم گلن اسم اشارتلری قویملیدر.

. . . هواسی فنادر . . . . دیدم ایسـه‌ده دیکلمدی . . . هیچ . . . اولورمی ؟ . . . قاج ساعتده کیدیلیر . . . . کویده ایی اوزوم چیقار . ینه . . . آرزو ایتدم . . . دیارده اعلا خرما یتیشیر . نه . . ایی؛ نه . . ایی . . براز ایی . . . می ایی . . . ایی . یوقسـه . . . می ایی . . . اوك طای آلجـق . . دیدم اولمدی . . . دیدم اولمدی . . سؤال کوچ حل اولنور .

حالنی بیلدیردیکی ونصل اولدقلرینی آکلاتدیغی ایچون صفتدر.

٤٤ — موصوف نه‌در ؟

— صفتك یاننه کلدیکی اسمه موصـوف دینیر · بو حالده یوقاروده‌کی مثالده بولنان (آدم، چوجق، کاغد، قادین) کلمه‌لری موصوفدر.

٤٥ — صفت وموصوف نصل بولنور ؟

— ترکجه‌ده صفت، موصوفدن اوّل کلیر.

٤٦ — صفتلر نصل جمع ایدیلیر ؟

— صفتلرك جمعی طبقی اسملرك جمعی کبیدر یعنی آخرلرینه (لر) کتیریلیر.

---

٤٧ — مواد تحریریه

زراعت نه‌در ؟ — بغدایدن نه یاپیلور ؟ — دستره نصل آلتدر؟ — ساعت نه‌در ونه‌یه یارار ؟ — اوقومه‌نك فائده‌سی نه‌در ؟

٤٨ — مواد شفاهیه

کیجه نه وقت اولور ؟ کوندز نه وقت اولور ؟ کوکده‌کی شیلری صایك.

٤٧ — لکن صفت وموصوف بر آرەدە اولورسە صفت اصلا جمع ایدلمز . گوزللر کتابلر دینمز . گوزل کتابلر دینیر .

٤٨ — صفتلر قاچ درلودر ؟

— صفتلر ایکی درلودر : صفت قیاسیه، صفت سماعیه .

صفت قیاسیه، برقاعده ایله یاپیلان صفتلردر . بویله صفتلری یاپمق ایچون ترکجەدە آخرلرینە (لی، لو، سز، جی، جه، سی، مسی) اداتلری گتیریلور :

قوتلی، اوصلو، طادسز، شکرجی، عربجه، گوشکمسی، امتحانسی کبی .

---

٤٩ — تمرین

شاکردلر صفتلری گوسترەجکلر ویا گلشلری طوغریلتەجقلر :
یالانجی چوجق . تنبل قز . اوبور آدم . ماوی یلك . ایی اتمك . سیاه آت . کوزل کتاب . مور منکشه . قرمزی چوخه . فنا آدملر . تربیەلی آرقداشلر . انسانلر جاهللر . عالملر شیشمان . صاغر کوپك . آغر یوك . زنکین آدملر . اوزون ایپ . قیصەلر باجاقلر . زوکرد کیسه . بوش سوز . طولی کوپلر . چورك ایپلك . دیلسز چوجق .

٥٠ — وظائف کلمات

— جمله —

— مثلا بو کتاب گوزلدر . دیدیکمزدە بو بر جملەدر .

٤٩ — صفت سماعیه، آغزدن ایشیدیلوب بللەنیلان صفتلردر.
اوزون، قیصه، صاغر، کور، آغر، خفیف، قرمزی، زنکین، تنبل کبی.

٥٠ — صاییلر دخی صفتدر.
بر، ایکی، اون، یکرمنجی، یارم، اوچر اوچر، قرقر کبی.

ضمیر

٥١ — ضمیر نیه دیرلر؟
— ضمیر اسمك یرینی طوتان کلمەدر.

آشاغی کلمەلری جمله حالنه قویك
— قار — یاغمور — بلوط — کونش — یلدز — آی —
او — دیوار — طاش — چامور — سوقاق — قوندیره —

٥١ — فعل

قالمق —	قالیورم،	قالیورسك،	قالیور،	قالیورز،	قالیورسکز،	قالیورلر.
چالمق	»	»	»	»	»	»
آلمق	»	»	»	»	»	»
طالمق	»	»	»	»	»	»

بو فعللردن برر جمله یاپك.

٥٢ — ضمیرلر قاچ درلودر ؟

ضمیرلر بش درلودر :

١ ضمیر شخصی

٢ ضمیر اضافی

٣ ضمیر نسبی

٤ ضمیر فعلی

٥ ضمیر وصفی

٥٢ — تمرین

بو صفتلرك هانگی صفتلردن اولدیغنی گوسترملیدر :

طوپال، چفتجی، قالین، باغلی، یکی، تنبل، فقیر، کوزل، صیق، خفیف، آجی، درین، صرب، چالشقـان، تازه سرین، اینجه، نازك، قوری، قرمزی، سـیاه، بیاض، یشیل، آغر، آجیمسی، سوینجلی، قاتی، پارلاق، سـویملی، ناموسلی، تمیزجه، دقتلی، یاغجی، بالقجی، اتمکجی، اکشی، ظانلی، دیلسز، کوزسز، یوموشاق.

٥٣ — تمرین

آشاغیده‌کی اسملرله صفتلری بربرلرندن آییرملیدر .

بیچاق، کسکین، دوز، صفه، اکری، مردیون، قرمزی، پیس، الماس، شمانه‌لی، طـانلی، کنج، اون، روزکار، قرق، چن، زنـکین، ایی، جلد، صـاری، چالی، کوچوك، آرقداش، قومشو، کدر، فنا، مراقلی، بکجی، تاریخ، ماصه، بابا، اعلا، سربست، سکسـان، کنیش، اوزون، ات،

۵۳ — ضمیر شخصیلر هانگیلریدر ؟
— اوچ شخص گوسترن ضمیرلردر . آنلرده : بن، سن، او، در .

۵٤ — برنجی شخص متکلم یعنی لاقردی سویلین شخصدر. ضمیری (بن) در . جمعی (بز) گلیر :

بن یایدم   بن سویلدم
بز یایدق   بز سویلدك گبی .

مکتب، طاغ، قرال، بش، کیجه، اسکی، فائده‌لی، صداقتلی، تجربه‌سی.

٥٤ — تمرین

آشاغی اسملره برر صفت وصفتلره دخی برر اسم تعیین ایتملیدر :

.. چوجق — .. چالی — .. قادین — .. آرقداش — .. مرکب — .. آدم — .. اوطه — .. قز — .. ماصه — .. قرداش — .. او — .. کیجه — چایر .. طاووق — .. آنبار — .. دکز — .. چوبان — .. صباح — .. الماس — .. فیجی — .. نمونه — .. یول — .. روزکار

٥٥ — تمرین

بو صفتلره برر اسم بولگز .

آچیق .. — قرق بش .. — قوتلی .. — تهلکه‌لی .. —

۵۵ — ایکنجی شخص، مخاطب یعنی کندیسنه لاقردی سویلننددر . ضمیری (سن) در . جمعی سز گلیر :

سن یاپدک سن سویلدک

سز یاپدیکز سز سویلدیکز گبی .

۵٦ — اوچنجی شخص غائب یعنی کندیسی حقنده لاقردی سویلننددر . ضمیری (او) در . جمعی آنلر گلیر :

او یاپدی او سویلدی

آنلر یاپدی آنلر سویلدی گبی .

قیصه . . — بز . . — ایکنجی . . — ناموسلی . . — یوکسك . . — کوزه . . — شدتلی . . — بول . . — صاغر . . — سرت . . — قبالی . . — تمیز . . — یالانجی . . — اوزون . . — بویلو . . — کوزل . . — بیوك . . — سربست . . — کوچك . . — اوبور . . — قنبور . . — قصقانج

٥٦ — تمرین

آشاغی مثاللرده‌کی ضمیرلری و مرجعلرینی ونه اولدقلرینی کوسترملیدر :

بن سنی سورم . سن آکا نه دیدك . سنك نه‌ك وار . سندن بکا نه فائده ؟ بندن سکا چوق فائده واردر . بن سنی دائما چالیشدیریرم . سنك یاشك قاچ . بنم یاشم اون . آنلرك کتابلری سنده‌می ؟ آنلرك کتابلری بنده دکل سزده‌در . بن بو خواجه‌لری طانیرم . آنلر بکا چوق درس اوقوتدیلر . بز نه سزه ونه‌ده آنلره قاریشیرز . کرك بنم وکرك سنك

بو ضمیرلرك آلتی حالی بروجه آتیدر :

بن	بنی	بکا	بنده	بندن	بنم
سن	سنی	سکا	سنده	سندن	سنك
او	آنی	آکا	آنده	آندن	آنك
بز	بزی	بزه	بزده	بزدن	بزم
سز	سزی	سزه	سزده	سزدن	سزك
آنلر	آنلری	آنلره	آنلرده	آنلردن	آنلرك

٥٧ ــ ضمیرلرك گوستردیکی شیئه نه دینیر ؟

— مرجع دینیر .

بن ضمیرینك مرجعی سوز سویلین آدم، سن ضمیرینك

وکرکسه آنك سعي بيهوده‌یه کیتمز . بنم اك برنجی آرزوم سزه خوش کورنمکدر . سزدن غیری بنم کیمم وار ؟ سزك، بزم اوزرمزده اولان حقکز بیوکدر . هر حالده بزده سزه دعا ایتمکه بورجلی‌یز .

٥٧ — تمرین

صفرلی محللره مناسب اولان ضمیرلری قویکلز .

. . . . سویم . . . . بر شی دیمدم . . . . بر شیئم یوق نه . . . ونه‌ده . . . . اوقومق . . . . نه لازم . . . . کتابم . . . کتابکدن دها اعلادر . . نه . . . ده، نه . . . ده پاره وار . . . . اسمکز نه‌در؟ . . . نه زماندن بری برادەسکز . . . او یولی یوریه‌جك قوتم یوق . . . . نه زمان اوصلانه‌جقسك . . . اون کتابم وار . . . . هیچ کتابك یوق .

مرجعی کندیسنه سوز سویلنن آدم، او ضمیرینك مرجعی دخی غائبده اولان آدم ویاشیدر .

(اخطار) ضمیر اولان او، اسم اشارت اولان او، نك عینی دکلدر . ضمیر اولان او، غائب اولان برآدمی کوسترر . اسم اشارت اولان او، بر شیئه اشارت ایدر .

٥٨ — ضمیر اضافی نه در ؟

---

٥٨ — تمرین

آشاغیده‌کی مثاللردن ضمیر اضافیلری بولمق لازمدر .

بنم کاغدم سنك کاغدکدن دها اعلادر . کتابمك هر صحیفه‌سی سنك کتابکك هر صحیفه‌سندن بیوکدر . اومك درت اوطه‌سی واردر . سنك اوك قاچ اوطه‌لی ؟ اوطه‌مزك درت کوشه‌سنده پنجره واردر . قلملری نه قدر کسکین . بزم قلمتراشلرمز آنلرککی قدر بیوك دکل . سن نهایت سوزمه کله‌جکسك . زمانك بیهوده کچیور . درسکه چالیش . صرف ایتدیکك امکه آجی . بنم اوطه‌م آنك اوطه‌سی قدردر . حقه‌نك ایچی قورومش .

٥٩ — تمرین

صفرلی محلره لازم گلن ضمیرلری قویملی :

بنم اوطه . . . بیوکدر . آنلرك او . . کوچوکدر . سزك خانه . . آلچقدر . بزم مردیون . . یوکسکدر . سنك صدا . . تیزدر . آنك فس . . قرمزیدر . آنلرك قلملر . . یازمیور . بزم خاله . . زنکیندر . سزك پدر . . کاتبدر . بنم برادر . . ضابطدر .

— ضمیر اضافی مضافلره زیاده قلنان ضمیرلردرکه آنلرده:

مفرد متکلمده	م
مفرد مخاطبده	ك
مفرد غائبده	ی
جمع متکلمده	مز
جمع مخاطبده	کز
جمع غائبده	ی

مثال

بنم قلم، سنك قلمك، آنك قلمی . بزم قلممز، سزك قلمکز، آنلرك قلمی .

٦٠ — مواد تحریریه

طاغ نه‌در ؟ — ینار طاغی تعریف ایدك ؟ — بوز نه‌در ؟ — سنه‌نك درت موسمی نه‌در ؟

٦١ — مواد شفاهیه

سیل نه‌در ؟ — چای نه‌در ؟ — ایرماق نه‌در ؟ — نهر نه‌در ؟ — دکز نه‌در ؟

٦٢ — تمرین

آشاغیده‌کی مثاللرده ضمیر وصفیلری بولملیدر :

بنم صندالیه‌م آنککندن یکیدر . بزم اومز سزککندن بیوکدر .

٥٩ — بونلرك آلتی حالی بروجه آتیدر :

قلمم	قلممی	قلممه	قلممده	قلممدن	قلممك
قلمك	قلمکی	قلمکه	قلمکده	قلمکدن	قلممکك
قلمی	قلمنی	قلمنه	قلمنده	قلمندن	قلمنك
قلممز	قلممزی	قلممزه	قلممزده	قلممزدن	قلممزك
قلمکز	قلمکزی	قلمکزه	قلمکزده	قلمکزدن	قلمکزك
قلملری	قلملرینی	قلملرینه	قلملرنده	قلملرندن	قلملرینك

(اخطار) بو آلتی حالی آخرنده (حروف املا) بولنانلرده تطبیق ایتملیدر .

اولرمزك اوکی آنلرککندن واسعدر . بزم المالرمز سزککیلردن قرمزی وطاتلیدر . آنلرك باغچه‌سی بزمکندن بیوك ایسه‌ده بزم آخورمزده آنلرککندن بیوکدر . بزم صنفك درسی سزککندن دها کوچدر . لکن سزککیده سزك ایچون کوچدر . سزککیلر نره‌یه کیتدی ؟ آنلرککی ایله برابر جامعه کیتدیلر . سنککی آنککی بکانه بکا بنمکی لازم .

٦٣ — تمرین

صفرلی محللرده لازم کلان ضمیر وصفیلری قویملی :

سنك کتابك . . . ایبدر — بنم یولم . . . اوزوندر — بزم مکتبمز . . . بیوکدر . آنك . . . بیوك بن . . . — بز . . . نره قاچدی؟ — بزم خانك قپوسی سزك خانك . . بیوکدر. — انلرك اویمی کوزل سن . . . ؟ — بزم قلممز، انلر . . . اوزوندر — آنلرك کاغدی . . سز . . اعلادر — آنك باغچه‌سی بزم . . . کوچکدر.

مثال

قپوم	قپومی	قپومه	قپومده	قپومدن	قپومك
قپوك	قپوكی	قپوكه	قپوكده	قپوكدن	قپوكك
قپوسی	قپوسنی	قپوسنه	قپوسنده	قپوسندن	قپوسنك
قپومز	قپومزی	قپومزه	قپومزده	قپومزدن	قپومزك
قپوكز	قپوكزی	قپوكزه	قپوكزده	قپوكزدن	قپوكزك

٦٠ ٦٠ — ضمیر وصفی نه‌در ؟

— ضمیر وصفی (كی) لفظیدر .

بنمكی، آنككی، اوده‌كی، قوناقده‌كی، خانده‌كی، حوضده‌كی گبی.

---

٦٤ — تمرین

آشاغی جمله‌لرده مبتدا، خبر وادات خبرلری بوللی :

كونش پارلاقدر — دنیا بیوكدر — وطن عزیزدر — دكز طالغه‌لیدر — كمی اوچ دیركلیدر — بو او اوچ اوطه‌لیدر — سونكر یوموشاقدر — قلم سیوریدر — اوقوەق ایيدر — جهالت فنادر — بو مكتب ابتدائیدر — خواجه‌مز عالمدر — ارقداشمز، قرداشمزدر — پیغمبرمز، حضرت محمددر .

٦٥ — تمرین

آشاغیده‌كی مثاللردن ضمیر نسبیلری بولمق لازمدر .

سن پك زنكینسك . بز ایسه فقیرز . جمله‌مز آرقداشز قرداشز .

٦١ — ضمیر نسبی نه‌در ؟

— ضمیر نسبی خبرلره الحاق اولنور .

کتاب گوزلدر دیدیگمز وقت کتاب مبتدا، گوزل خبر، (در) ادات خبردر .

ضمیر نسبیلر شونلردر :

مفرد	متکلمده	م
»	مخاطبده	سك
»	غائبده	در
جمع	متکلمده	ز
»	مخاطبده	سکز
»	غائبده	درلر

بز آنکله محبز . فقط فنالره دشمنز . پك زواللی‌یم . پك اعلا بیلیرمکه عالمسکز . خواجه‌سکز . سز دها چوجقسکز . بن گنجم . سن اختیارسك . او یاشلیدر . سز کاملسکز . بز اوصلویز . آنلر عاقلدر . بو سنه بز اوستونز . او قول آغاسیدر . بن یوز باشی‌یم . سن پك ایسك . بن ایسه بر از یالانجی‌یم .

٦٦ — تمرین

صفرلی اولان یرلره لازم اولان ضمیرلری قویملی .

بن عالم . . سن جاهل . . او فاضل . . بز کامل . . سز غافل . . آنلر کاسل . . آنلر اختیار . . سز گنج . . بز شاکرد . . او خواجه

مثال

بن کاتبم، سن کاتبسك، او کاتبدر، بز کاتبز، سز کاتبسکز، آنلر کاتبدرلر .

٦٢ — ضمیر فعلی نه‌در ؟

— ضمیر فعلی، فعللره الحاق اولنان ضمیرلردر.

مفرد متکلمده م
« مخاطبده ك
« غائبده ی
جمع متکلمده (ق) ویا (ك)
« مخاطبده کز
« غائبده یلر

. . او مدیر . . او بزدن زیاده تنبل . . بز آنلردن زیاده غافل . . آنلر پك جاهل . . بز ینه برآز معلوماتلی . . آنام قادین . . سزك پدرکز وقور . . سز مغرور . . بز متواضع . . احمد دلی . . حسن ابله بز مشترك . . .

٦٧ — تمرین

آشاغیده‌کی مثالدن بو ضمیرلری بولملی :

تربیه‌لی چوجقلر اطاعت ایدرلر . هرکس آنلری سور . آنی اینجتدم . انسانلر مکتبده آدم اولور . بز آنی دوکدك . درسی یاپدیکزمی ؟ یاپدق . بز چالشدق چبالدق . کیمده قالدیکز ؟ نه وقت

یایدم، یایدڭ، یایدی، یایدق، یایدکز، یایدیلر .
ازدم، ازدڭ، ازدی، ازدق، ازدکز، ازدیلر .١

مصدر

٦٣ — مصدر نەدر ؟

— مصدر، هیچ بر زمانه ویاخود بر ذاته عائد اولمقسزین بر فکر بیان ایدن کلمەدر .

گلمك گیتمك گبی

اویودیکز ؟ حساب اوقودق . جمع کوردك . برکونده درت درس آلدق . چالشمدقده مجازات کوردك . نه وقت کلدیکز . دون کلدك . بزهپسنی آکلادق . علمڭ فائدەسنی آکلادیکز . قاچ کون قالدیکز . درت کون قالدق . آنبارلری طولدردق . بش کون اوقودق . بر کون اوینادق . بز استانبوله کیتدك . اوراده مکتبلری کوردك . جامعلری کزدك . سوقاقلرینی اوکرندك . پادشاهه دعا ایتدك .

٧٦ — تمرین

آشاغیدەکی فعللرڭ فاعلنی بولڭ .

آی دنیایه نور ویرر — کوپك کدی‌یه صالار — کوپك طاوشانی قووالار — ییلان یرده سورینور — خروس اوتر — قیون اوتیر .

٦٤ — ترکجه‌ده مصدرلرك آخری «مك» ویاخود «مق» ایله ختام بولور، كه (مك) لی اولانلره (خفیف) ومقلی اولانلره (ثقیل) نامی ویریلیر :

گولمك قالمق گبی

٦٥ — هر مصدرده ایكی ظرف واردر : بری (مادهٔ فعل) ودیكری (ادات مصدر) در . مثلا :

سومك مصدرنده مادهٔ فعل (سو)، ادات مصدر (مك)در. آغلامق مصدرنده‌دخی مادهٔ فعل (آغلا)، ادات مصدر (مق) در.

— مصـدرلردن ایكی درلو صفت تشكیل اولنور : اسم فاعل، اسم مفعول .

— اسم‌فاعل، یاپمق ایچون مصدردن ادات مصدریت اولان (مك ومق) قالدیریلوب خفیفلرده (ن) وثقیللرده (ان) علاوه ایدیلیر : گلمك دن گلن

قالمق دن قالان

— كانجی كانی چاله‌جق — كونش یارین ینه طوغار.

٦٩ — تمرین

آشاغیده‌كی جمله‌ره برر فاعل بولك .

. . . ییرتیجیدر — . . . هواده اوچار — . . . سـوقاقده كزر — . . . یاقار — . . . چالار — . . . دوكر — . . . یازار — . . . قاچار — . . . اویویه‌جق — . . . كـزیبور — . . . صاته‌جق

— اسم مفعول، مجهول مصـدرلردن یاپیلور : قاعده‌سی طبقی اسم فاعل قاعده‌سی گیبیدر :

گیتمك مجهولی گیدلمك، گیدیلن

چالمق مجهولی چالنمق چالنان گبی .

فعل

٦٦ — فعل نه‌در ؟

فعل، بر ایشك ویا حالك ویا کیفیتك گچمش ویا شمدیکی ویا گله‌جك زمانلرده وقوعنی بیـان ایدر . مثـلا یازیسنی یازمش اویویور، اوراده قاله‌جق دیدیگمزده یازمش، گچمش زمانده اولان بر ایشی، اویویور شمدیکی زمانده اولان بر حالی، قاله‌جق، گله‌جك زمانده اولان بر کیفیتی آکلاتدقلری ایچون فعلدرلر .

٦٨ — تمرین

آشاغیده‌کی فعللرك فاعلنی بولك :

آی دنیایه نور ویرر — کوپك کدی‌یه صالار — کوپك طاوشـانی قوولار — یلان یرده سوریئور — خروس اوتر — قیون اوت یر — کانجی کانی چاله‌جق — کونش یارین ینه طوغار .

٦٧ — فاعل نەدر ؟

— فعلك بيان ايتديكى ايشى ياپان فاعلدر . مثلا بالق يو
زييور ديديكمزدە بالق، يوزييور فعلنك فاعليدر . چونكه يوزمك فعلنى ياپان بالقدر .

٦٨ — فعللردە قاچ شخص واردر ؟

— فعللردە اوچ شخص واردر . متكلم، مخاطب، غائب .

مثلا :	گلدم	متكلم
	گلدك	مخاطب
	گلدى	غائب

٦٩ — فعلدە قاچ زمان واردر ؟

— فعلدە اوچ زمان واردر :

ماضى — كچمش زمان

حال — شمديكى زمان

استقبال — گلەجك زمان .

---

٦٩ — تمرين

آشاغيدەكى جملەلرە برر فاعل بولك :

. . . ييرتيجيدر — . . . هـوادە اوچار — . . . سـوقاقدە كزر — . . . ياتار — . . . چالار — . . . دوكر — . . . يانار — . . . قاچار — . . . اويويەجق — . . . كزييور — . . . صاتەجق .

بر را ۷۰ — فعللر معناجه قاچ قسمه آیریلور ؟

— فعللر معناجه ایکی قسمه آیریلیر ۰ لازم، متعدی ۰

۷۱ — متعدی نه‌در ؟

— فاعلك ایشلدیکی ایش بشقه‌سنه کچرسه او فعل متعدیدر۰ کاغدی کسدم، قلمی قیردم مثاللرنده‌کی کسدم، قیردم فعللری کبی.

۷۲ — لازم نه‌در ؟

— فاعلك ایشلدیکی ایش بشقه‌سنه کچمزسه او فعل لازمدر. بو کیجه اویودم، اودن قاچدم مثاللرنده‌کی اویودم، قاچدم فعللری کبی ۰

۷۳ — بر فعل لازمی متعدی یاپمق ایچون اگر آخرنده (ا و ه ی) حرفلرندن بری وار ایسه بر (ت) زیاده قیلنور ۰ آتلامق (آتلاتمق) اسنه‌مك (اسنتمك) آجیق (آجیتمق) قورومق (قوروتمق) کبی ۰

۷٤ — اگر آخری ساکن ایسه بر (در) زیاده ایدیلیر ۰ گزمك (گزدرمك) طورمق (طوردرمق) کبی ۰ بورادن

بورادن بورایه قدر ۷۰ — تمرین

آشاغیده‌کی فعللر لازممی متعدیمی ؟

آتمق، ایچمك، اوتمك، آچمق، ایچمك، آرامق، اوده‌مك، اورمق، بویامق، چیزمك، طاشمق، ازمك، قیرمق، اوپمك، ییقمق ۰

٧٥ — فعل متعديلرده يا معلومدر يا مجهولدر .

— اگر فعلك فاعلی بللی ايسه معلومدر . كاغدی كسدم ديديكمزده فعلك فاعلی بلليدر : بن .

٧٦ — اگر فعلك فاعلی بللی دگل ايسه مجهولدر . كاغد كسلدی ديديكمزده كسمك فعلنك فاعلی بوراده معلوم دگلدر .

٧٧ — بر فعلی مجهول ياپمق ايچون ادات مصـــدردن اوّل بر (ل) گتيريلور . كسمك (كسلمك) ديزمك (ديزلمك) گبی.

— اگر(ل) وياخود (ا و ه ی)حرفلرندن بری وارايسه بر (ن) گتيريلور : بيلمك (بيلنمك) اوقومق (اوقونمق) آرامق (آرانمق) گبی .

٧٨ — فعللر يا بسيطدر يا مركبدر .

— بسيط فعللر طقوز دانه‌در : امر حاضر، امر غائب، فعل التزامی، فعل وجوبی، ماضئ شهودی، ماضئ نقلی، مضارع، حال، استقبال

٧٩ — بر مصـــدردن طقوز فعلی چيقـــارمق ايچون اوّلا

---

٧١ — تمرين

آشاغيده‌كی فعللری متعدی ياپك .

آتلامق ، چاتلامق، پاتلامق، صـاتمق، آتمق ، صـالمق ، اورمق، قورمق، قورومق، صيقمق، آرامق، طارامق. ييقمق، بيقمق، بونامق، بيوملك، چيرنمك .

ادات مصدر اولان (مك) ويا (مق) چيقارلملی . باقی قالان مادهٔ اصليه امر حاضر صيغه‌سنك مفرديدر . مثلا : سومك‌مصدرندن سو، قالمق مصدرندن قال گبی .

جمع	مفرد
سوك، سوكز .	سو

(ا و ه ى) حرفلرندن بری وار ايسه جمعنده (يك) علاوه ايديلور : آرا آرايك آرايكز گبی .

— امر حاضر بر آدمه امر ايچون قوللانيلور .

٨٠ — امر حاضرك آخرينه (سون)، (سونلر) علاوه اولنجه امر غائب صيغه‌سی چيقار .

سوسون، سوسونلر، آراسون، آراسونلر گبی .

— امر غائب، غائبه امر ايچون قوللانيلور .

٨١ — امر حاضرك آخرينه ساكن ايسه بر (ه) دگل ايسه بر (يه) علاوه اولنجه فعل التزامينك مفرد غائبی اولور .

سوه، اوقويه گبی .

---

٧٢ — تمرين

آشاغيده‌كی مصدرلری چكوب خواجه افندی‌يه گوسترملی :

اوطورمق، ياتمق، قالقمق، ايكرنمك، يازمق، ايچمك، ياپمق، بيلمك، اويومق، قوشمق، قويمق، قوغمق، يورمق، چالمق، طالمق، قالمق، باتمق،

— آخرینه ضمیر نسبیلر علاوه اولنجه صیغه‌سی تشکیل اولنور :

سوه‌یم	اوقویه‌یم
سوه‌سك	اوقویه‌سك
سوه	اوقویه
سوه‌لم	اوقویه‌لم
سوه‌سکز	اوقویه‌سکز
سوه‌لر	اوقویه‌لر

— فعل التزامی ایله، بر ایشك یاپلمسی متکلمك مطلوبی اولدیغی بیان ایدیلور.

۸۲ — امر حاضرك آخرینه بر (ملی) علاوه اولنورسه فعل وجوبینك مفرد غائبی اولور . بعده ضمیر نسبیلر علاوه ایتملی :

سوملی‌یم
سوملی‌سك
سوملی

چاتمق، صاتمق، قوشمق، دوشمك، سچمك، کزمك، دیزمك، ازمك، چیزمك، بزمك، طورمق، قیرمق، یاپمق، آچمق .

۷۳ — تمرین

بو مصدرلری منفی اوله‌رق چکملی :

ییقمق، بیقمق، صیقمق، باغیرمق، ایچمك، کوملك، آغلامق، سزمك،

سوملی یز
سوملیسکز
سوملیلر

— بر ایشك اولمسی هر حالده مطلوب ایسه فعل وجوبی صیغه‌سی قوللانیلور .

۸۳ — امر حاضرك صوکنه بر (دی) علاوه اولنورسه ماضیء شهودینك مفرد غائبی اولور . بعده ضمیر فعلیلر زیاده ایدیله‌رك صیغه‌سی تشکیل اولنور :

سودم	قالدم
سودك	قالدك
سودی	قالدی
سودك	قالدق
سودیکز	قالدیکز
سودیلر	قالدیلر

صایمق، صویمق، طوغمق، طالمق، قازمق، قورومق، قیرمق، قیصمق، جایمق، دیزمك، دیلك، صاتمق، سومك، صاپمق، صاچمق، اونوتمق، آلدانمق، اوینامق، بسله‌مك، طویمق، طویلمق، چاقمق، چاقلمق .

۷٤ — تمرین

طویمق، قایمق، قیریمق، قاتمق، قیرمق، قیرمق، آبانمق ، سپورمك،

— ماضیٔ شهودی صیغه‌سی، متکلمك کچمش زمانده گوزیله گوردیگی شیئی افاده ایدر.

٨٤ — امر حاضرك آخرینه بر (مش) علاوه اولنورسه ماضیٔ نقلینك مفرد غائبی اولور. بعده ضمیر نسبیلر زیاده ایدلملی:

سومشم
سومشسك
سومش
سومشز
سومشسکز
سومشلر

— ماضیٔ نقلی صیغه‌سی، متکلمك کچمش زمانده اولان ایشی، ایشیتمکله بیلدیگنی افاده ایچون قوللانیلور.

٨٥ — فعل التزامینك مفرد غائبی آخرینه بر (یور) علاوه اولنورسه حالك مفرد غائبی اولور. بعده ضمیر نسبیلر علاوه اولنور:

سوه‌یورم
سوه‌یورسك
سوه‌یور

چیرمك، یازمق، طوزمق، مبخلامق، آغلامق، باغلامق، صاغلامق، چاغیرمق، تازه‌لمك، ویرمك، آلمق، قورومق، طورمق، دیمك، دیکلمك، اکله‌مك، قانمق، زورلامق، هاولامق، قاورامق، چویرمك، دویرمك، کزمك.

سوه‌یورز

سوه‌یورسکز

سوه‌یورلر

ویاخود :

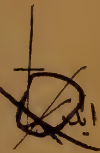
سوییورم	سوییورز
سوییورسك	سوییورسکز
سوییور	سوییورلر

صورتنده‌ده یازیلور.

— حال صیغه‌سی، شمدیکی زمانده اولان برایشی بیان ایدر.

٨٦ — فعل التزامینك مفرد غائبی آخرینه بر (جك) ویا (جق) علاوه اولنورسه استقبال صیغه‌سنك مفرد غائبی اولور. بعده ضمیر نسبیلر زیاده اولنور :

سوه‌جکم	قاله‌جغم
سوه‌جکسك	قاله‌جقسك
سوه‌جك	قاله‌جق
سوه‌جکز	قاله‌جغز
سوه‌جکسکز	قاله‌جقسکز
سوه‌جکلر	قاله‌جقلر

— استقبال صیغه‌سی گله‌جك زمانده اوله‌جق بر ایشی بیان ایدر.

٨٧ — امر حاضرك نهایتنه بر (ر) علاوه اولنورسه مضارعك مفرد غائبی اولور. بعده ضمیر نسبیلر زیاده ایدلملی :

اوقورم
اوقورسڭ
اوقور
اوقورز
اوقورسڭز
اوقورلر.

مضارعلر، هروقت (ر) علاوه‌سیله اولمز. بونکچون آشاغیده بر طاقم مثاللر گوسترلمشدر:

ایتمك	قیصقانمق	اوطورمق	چالمق	اورمق	بولمق
ایده‌رم	قیصقانیرم	اوطورورم	چالارم	اورورم	بولورم
ایدرسك	قیصقانیرسك	اوطوررسك	چالارسك	اورورسك	بولورسك
ایدر	قیصقانیر	اوطورر	چالار	اورور	بولور
ایده‌رز	قیصقانیرز	اوطورورز	چالارز	اورورز	بولورز
ایدرسکز	قیصقانیرسکز	اوطوررسکز	چالارسکز	اورورسکز	بولورسکز
ایدرلر	قیصقانیرلر	اوطوررلر	چالارلر	اورورلر	بولورلر

— مضارع صیغه‌سی هم حال معناسی ویرر، همده استقبال معناسی ویرر.

استفهام فعللری

۸۸ — استفهام، بر شیئی صورمق دیمکدر. فعللرده‌کی استفهام دخی صورمق ایچوندر.

— بسيط فعللرك استفهام صورتيله تصريفى

ماضئ شهودى	ماضئ نقلى
گلدم‌می ؟	گلمشمی‌یم
گلدڭمی	گلمشمی‌سڭ
گلدیمی	گلمشمی
گلدکمی	گلمش‌می‌یز
گلدیکزمی	گلمش‌میسکز
گلدیلرمی	گلمشلرمی

مضارع	استقبال
گلیرمی‌یم	گله‌جك‌می‌یم
گلیرمیسڭ	گله‌جك‌میسڭ
گلیرمی	گله‌جکمی
گلیرمی‌یز	گله‌جکمی‌یز
گلیرمیسکز	گله‌جکمیسکز
گلیرلرمی	گله‌جکلرمی

حال

گلیورمی‌یم، گلیورمیسڭ، گلیورمی
گلیورمی‌یز، گلیورمیسکز، گلیورلرمی

فعل وجوبی	فعل التزامی
گلملی‌می‌یم	گله‌یم‌می

گلملی میسك؟	گله‌سك‌می ؟
گلملی می؟	گله‌می ؟
گلملی می‌یز؟	گله‌لم‌می؟
گلملی میسکز؟	گله‌سکزمی ؟
گلملی‌لرمی؟	گله‌لرمی ؟

امر غائب

گلسونمی ؟	گلسونلرمی؟

۸۹ — منفی صورتیله تصریف:

ماضیٔ شهودی	ماضی نقلی
گلمدم	گلمه‌مشم
گلمدك	گلمه‌مشك
گلمدی	گلمه‌مش
گلمدك	گلمه‌مشز
گلمدیکز	گلمه‌مشسکز
گلمدیلر	گلمه‌مشلر

مضارع	استقبال
گلمم	گلمیه‌جکم
گلمزسك	گلمیه‌جکسك
گلمز	گلمیه‌جك
گلمیز	گلمیه‌جکز
گلمزسکز	گلمیه‌جکسکز
گلمزلر	گلمیه‌جکلر

حال

گلمیورم، گلمیورسك، گلمیور
گلمیورز، گلمیورسکز، گلمیورلر

فعل وجوبی	فعل التزامی
گلمامل‌یم	گلمیه‌یم
گلمامل‌یسك	گلمیه‌سك
گلماملی	گلمیه
گلمامل‌یز	گلمیه‌لم
گلماملیسکز	گلمیه‌سکز
گلماملیلر	گلمیه‌لر

امر حاضر

گلمه — گلمیکز

امر غائب

گلمسون — گلمسونلر

یاردمجی فعل

٩٠ — عثمانلیجه‌ده یاردمجی فعل (ایدی) در. بونك ماضیٔ نقلیسی (ایمش)، صیغهٔ شرطیه‌سی دخی (ایسه) در.

تصریفی

ماضیٔ شهودی	صیغهٔ شرطیه	ماضیٔ نقلی
ایدم	ایسه‌م	ایمشم

ایدڭ	ایسه‌ڭ	ایمشسڭ
ایدی	ایسه	ایمش
ایدك	ایسه‌ك	ایمشز
ایدیکز	ایسه‌کز	ایمشسکز
ایدیلر	ایسه‌لر	ایمشلر

— افعال مرکبه —

۹۱ — فعل مرکبلر نه‌در ؟

فعل مرکبلر فعل اعانه ایله افعال بسیطه‌دن تشکل ایدر . اگر بر فعل بسیط فعل اعانه‌نڭ ماضئ شهودیسیله برلشورسه حکایه، ماضئ نقلیسیله برلشورسه روایت، صیغهٔ شرطیه‌سیله برلشورسه شرطیه اولور .

تصریفلری :

اویومق مصدرینی فعل مرکب اوله‌رق چکر ایسه‌ك شویله اولور :

حکایهٔ ماضئ شهودی	روایت ماضئ شهودی [*]	شرطیهٔ ماضئ شهودی
اویودی ایدم		اویودی ایسه‌م
اویودی ایدڭ		اویودی ایسه‌ڭ
اویودی ایدی		اویودی ایسه

[*] روایت فعللرینڭ ماضئ شهودیسی یوقدر .

اویودی ایدك		اویودی ایسه‌ك
اویودی ایدیکز		اویودی ایسه‌کز
اویودی ایدیلر		اویودی ایسه‌لر
حکایهٔ ماضیٔ نقلی	**روایت ماضیٔ نقلی**	**ماضیٔ نقلیٔ شرطی**
اویومش ایدم	اویومش ایمشم	اویومش ایسه‌م
اویومش ایدڭ	اویومش ایمشسڭ	اویومش ایسه‌ڭ
اویومش ایدی	اویومش ایمش	اویومش ایسه
اویومش ایدك	اویومش ایمشز	اویومش ایسه‌ك
اویومش ایدیکز	اویومش ایمشسکز	اویومش ایسه‌کز
اویومش ایدیلر	اویومش ایمشلر	اویومش ایسه‌لر
حکایهٔ مضارع	**روایت مضارع**	**مضارع شرطی**
اویور ایدم	اویور ایمشم	اویور ایسه‌م
اویور ایدڭ	اویور ایمشسڭ	اویور ایسه‌ڭ
اویور ایدی	اویور ایمش	اویور ایسه
اویور ایدك	اویور ایمشز	اویور ایسه‌ك
اویور ایدیکز	اویور ایمشسکز	اویور ایسه‌کز
اویور ایدیلر	اویور ایمشلر	اویور ایسه‌لر .
حکایهٔ حال	**روایت حال**	**حال شرطی**
اویویور ایدم	اویویور ایمشم	اویویور ایسه‌م
اویویور ایدڭ	اویویور ایمشسڭ	اویویور ایسه‌ڭ
اویویور ایدی	اویویور ایمش	اویویور ایسه

اويويور ايدك	اويويور ايمشز	اويويور ايسه‌ك
اويويور ايديكز	اويويور ايمشسكز	اويويور ايسه‌كز
اويويور ايديلر	اويويور ايمشلر	اويويور ايسه‌لر
حكايهٔ فعل وجوبى	**روايت فعل وجوبى**	**فعل وجوبئ شرطى**
اويوملى ايدم	اويوملى ايمشم	اويوملى ايسه‌م
اويوملى ايدك	اويوملى ايمشسك	اويوملى ايسه‌ك
اويوملى ايدى	اويوملى ايمش	اويوملى ايسه
اويوملى ايدك	اويوملى ايمشز	اويوملى ايسه‌ك
اويوملى ايديكز	اويوملى ايمشسكز	اويوملى ايسه‌كز
اويوملى ايديلر	اويوملى ايمشلر	اويوملى ايسه‌لر
حكايهٔ فعل التزامى	**روايت فعل التزامى**	**فعل التزامئ شرطى**
اويويه ايدم	اويويه ايمشم	اويوسه‌م
اويويه ايدك	اويويه ايمشسك	اويوسه‌ك
اويويه ايدى	اويويه ايمش	اويوسه
اويويه ايدك	اويويه ايمشسز	اويوسه‌ق
اويويه ايديكز	اويويه ايمشسكز	اويوسه‌كز
اويويه ايديلر	اويويه ايمشلر	اويوسه‌لر .

صيغهٔ صله

٩٢ — صيغهٔ صله نصل اولور ؟

— صيغهٔ صله، ماضئ شهودينك وياخود مستقبلك جمع متكلمى آخرينه بر (كى) علاوه ايديلنجه حاصل اولور :

اگر ماضئ شهودى يه علاوه ايدر ايسه‌ك ماضى يى ومستقبله علاوه ايدر ايسه‌ك استقبالى بيلديرر .

آنك بيلديكى، سوديكى، چالديغى، اوگرنديكى، چالشه‌جغى گبى.

ماضى

بنم سوديكم	سنك سوديكك	آنك سوديكى
بزم سوديكمز	سزك سوديككز	آنلرك سودكلرى

استقبال

سوه‌جكم	سوه‌جكك	سوه‌جكى
سوه‌جكمز	سوه‌جككز	سوه‌جكلرى

حال

سومكده اولديغم	سومكده بولنديغم	سومكده ايديكم
سومكده اولديغك	سومكده بولنديغك	سومكده ايديكك

ادوات

۹۳ — ادواتك كندى كنديلرينه معنالرى يوقدر. بشقه كلمه‌لر ايله برلشه‌رك معنا حاصل ايدرلر .

آ — (تعجب ايچون) آنه زمان گلدى ؟ آنه زمان گيتدى ؟ آسكا نه اولدى ؟

آ — (دقت ایچون) آ برادر نه یاپیورسـك ؟ آقوزوم ! بر از سوز دیگله !

آ — (استفهام یعنی صورمق ایچون) بو سنك آ ؟

آ — (تمنی ایچون) بورایه گلسه‌ك آ .

آ (استفهام انکاری یعنی بر شیئی انکار صورتیله صورمق ایچون قوللانیلور) . سن یاپه‌مازسك آ ؟

آ (تکدیر ایچون) چوق اولدك آ .

او ! — (تعجب ایچون) او ! پك گوزل .

او — (تهدید ایچون) نه او ؟

ایچون — بر سبب مقامنده قوللانیلور . بونکچون ، او-قومق ایچون ، سزه خوش گورونمك ایچون .

ایسه — شرط ایچون . اوقور ایسه آدم اولور . چالیشیر ایسه پاره قازانور .

اشته — تصدیق وتأکید ایچون . اشـته بویله‌در . اشته بویله اولملی . اشته گیدییورم گبی .

اگر — شرط ایچون . اگر گلیرسه ایش گوریلور .

ایکن — ادات حالدر . بن یاتار ایکن اوده یاتیوردی .

الڭ — مبالغه یعنی برشیئی حدندن زیاده گوسترمك ایچون . الڭ زیاده ، الڭ اعلا گبی .

ایله — برلکده معناسنی بیان ایدر . ادات مصـاحبتدر . احمد ایله گیتدی .

— عطف ایچون : بونی آنکله بن یاپدم گبی
الا — استثنا ایچون: بونلر اوصلی طوریورلر الا سن .
اما — اوست طرفده‌کی جمله‌یی آچمق ایچون قوللانیلور .
سویلرم اما یاره ایستر گبی ،
امدی — ادات تفصیلدر: احمد درسنه چالیشمیور. امدی
آنی خواجه‌یه سویلیوب چالشدیرتمق لازمدر .
آنجق — ادات حصردر : بو بویله اولور آنجق سن سویله.
ای — ندا ایچون : ای! بکا باق !
— تهدید ایچون . ای ! سنده !
به — ایقاظ ایچون : بوراده نه طوریورسك به !
باری — برشیئی بشقه برشیدن یوکسك ویا آشاغی گوسترمك
ایچون قوللانیلور : یاپارسه‌ڭ باری طوغری یاپ .
بلکه — برکیمسه‌یی اقناع ایتمك ایچون گتوریلور : بکله
بر از بلکه گلیر .
تا — برشیئك صوکنی بیلدیرر: تا کوشکه قدر گیتدم. گبی.
تك — تمنی ایچون : تك یاپسه‌ده، تك چالشسونده نه
یاپارسه یاپسون .
جه — کوچلتمك ایچون قوللانیلور : شیشمانجه، ضعیفجه .
— دوام وعمومیت فکرینی ویرر : اوگلدکجه سنده گل .
جق، جك — کوچلتمك ایچون : او، اوجك. دال، دالجق.
ده — ادات ظرفدر : اوده، قوناقده، گبی،

دخی — بر برینه بکزر ایکی شیئی جمع ایچون قوللانیلور : احمد کلدی، محمد دخی کلدی .

در — ادات خبردر : بو گلن گمیدر. گبی .

دکین — بر شیئك نهایتنی گوسترمك ایچون قوللانیلور : صباحه دکین اویومدم .

دك ودق — برشیئك صوکنی گوسترمك ایچون قوللانیلور: اوه گیدنجیه‌دك، اوقوینجه‌یه‌دق. گبی .

دن — ابتدا ایچون : چارشودن چیقدق. گبی.

— بر شیئك دیگرشیدن اوستون اولدیغنی آکلاتمق ایچونده قوللانیلور. محمد افندی سندن ذکیدر گبی.

دها — بر شیئی دیگر شیدن اوستون گوسترمك ایچون قوللانیلور. بوحیوان دها یوروك. گبی.

حالا معناسی‌ده ویریر . دها سویلیور. گبی.

سز — ادات نفی‌در . پاره‌سز، قانسز، یوزسز . گبی .

گبی — بر شیئی دیگر شیئه بکزتمك ایچون قوللانیلور . چالیشمیان حیوان گبیدر .

— برابرلك معناسنی دخی ویریر . بیدیگی گبی یاتدی .

کاشکی وکشکی — تمنی ایچون قوللانیلور . کاشکی اوقویوب آدم اوله‌یدم . گبی.

لو ولی — نسبت ایچون قوللانیلور . عثمانلو، فرانسه‌لی، شهرلی گبی .

مى — ادات استفهامدر . احمد گلديمى ؟

مگر — استثنا ايچون قوللانيلور. بن بورادن گيتمم مگركه اولهيم .

حال معناسنهده گلير . بن آنى آرايوردم. مگرسه گيتمش.

نه — ادات نفىدر . نه اوقور نه يازار .

واه — كدر ايچون قوللانيلور . واه ! واه ! گبى .

واى — بوده كدر ايچون قوللانيلور. واى! بويلهاولدىها؟

— تعجب ايچونده قوللانيلور . واى نه زمان گلدڭ ؟

ها — تأكيد ايچون قوللانيلور . يازها، چالش ها .

هر — عموم ايچون قوللانيلور . هر كس بونى بيلمليدر .

هله — استثنا ايچون قوللانيلور. هله سن طور .

— تهديد ايچونده قوللانيلور . هله يايده گور .

هم — جمع ايچون قوللانيلور . هم اوقودى هم گولدى .

همان — آنجق معناسنهدر . همان يى، همان اويو .

هانى — تعريف ايچون قوللانيلور . هانى گورديكم ير يوقمى ؟

يا — تعجب ايچون . او بورادهمى يا ؟

— شبههايتديكنى بيانايچونده قوللانيلور. يا گلير يا گلمز.

ينه — جمع ايچون قوللانيلور . بابام ينه اوروپايه گيتدى گبى .

(تحلیل)

بوراده تحلیل دیمك صرفده کوریلن قاعدهلرك جملهسنی بیلوب بر جملهده آنلری بولمقدر .

بر عبارهیی تحلیل ایتمك او عبارهنك ایچندهکی اسملری، صفتلری، ضمیرلری، فعللری، اداتلری آییرمق دیمکدر .

مثلا شو کوردیکمز آغاج پك کوزلدر . عبارهسنی تحلیل ایدهجك اولور ایسهك :

شو : اسم اشارت .

کوردیکمز: مصدری (کورمك) صیغهٔ صلهدر، ماضیدر .

آغاج : اسم جنسدر .

پك : مبالغه اداتیدر .

کوزل : صفتدر . صفت سماعیهدر .

در : ضمیر نسبیدر وادات خبردر .

حالنه قویهمز لازمدر .

(تحلیل — ٢)

دنیاده چالشمق هر انسانه شرطدر . بونیده تحلیل ایدهجك اولور ایسهك :

دنیاده — (دنیا) اسم جنسدر . (ده) ایله برابر مفعول‌فیه اولور .

چالشمق — مصدردر . ثقیل مصدرلردندر .

هر — عموم اداتیدر.

انسان — اسم جنسدر . زیرا انسان دیدیگمز وقت جمله انسانلره شامل اولور .

شرط — اسمدر .

در — ضمیر نسبیدر . ادات خبردر .

(تحلیل — ۳)

حیوانلر بیله چالیشیور . انسانلره چالشمق یاقیشمزمی ؟

حیوانلر — جمعدر . اسم جنسدر . زیرا حیوان دیدیگمز حالده بتون حیوانلره شامل اولور .

بیله — برلك معناسی ویریر بر اداتدر .

چالیشیور — فعلدر. مصدری چالشمقدر. بسیط فعللردندر. حالدر .

انسانلره — جمعدر . اسم جنسدر. چونکه بتون انسانلره راجع اولیور . (انسانلره) مفعول الیهدر .

چالشمامق — مصدردر. منفیدر.

یاقیشورمی ؟ — فعلدر . مصدری یاقیشمقدر .

(یاقیشور) مضارعدر . (می) ادات استفهام یعنی صورمق اداتیدر . بناء علیه بو فعل، فعل استفهامیدر .

(تحلیل — ٤)

چوجقلر تربیه‌لی اولورلر ایسه ، هر یرده اوصلی طوررلر ایسه سویلیرلر .

بونی‌ده تحلیل ایده‌جك اولور ایسه‌ك :

چوجقلر — جمعدر، اسم جنسدر. زیرا چوجقلر دیدیگمزده چوجقلرك هر بر دانه‌سنه سویلنه‌بیلیر .

تربیه‌لی — صفتدر. صفت قیاسیه‌در .

اولورلر ایسه — فعلدر. فعل مرکبدر. اصل مصدری اولمق. مضارع شرطی. جمع غائب.

هر — ادات جمعدر .

یرده — (یر) اسم جنسدر، (یرده) مفعول فیه‌در .

اوصلی — صفتدر. صفت قیاسیه‌در .

طورررلر ایسه — فعلدر. فعل مرکبدر. اصل مصدری طورمق. (طورررلر ایسه) مضارع شرطی، جمع غائب.

سویلیرلر — فعلدر. فعل بسیطدر. مصدری سولمك فعل مجهول، مضارع، جمع غائب .

صوڭ

3 1761 05303250 4